

СЪДЪРЖАНИЕ

Мерки за гарантиране на дългосрочната финансова стабилност на българската пенсионна система и подобряване адекватността на пенсиите (<i>Предложения на Консултативния съвет по пенсионната реформа към министъра на труда и социалната политика</i>).....	3
Краткосрочни плащания	
Сълза Георгиева – Контрол при изплащане на парични обезщетения за болест и майчинство от средствата на ДОО	11
Осигуряването в числа	
Антоанета Ганчева, Светозар Златанов – Обзор на тенденциите в средния осигурителен доход през 2008 и 2009 г.	13
Евроинтеграция	
България по пътя към Европа	19
Указание за издаването и попълването на формуляр Е 116 за граждани на Европейската общност/ЕИП при престой/пребиваване извън компетентната държава	23
Безработица	
Виолета Велева – Парични обезщетения за безработица – преглед на законодателните промени	25
Експерт	
Зоя Славова – За работещите пенсионери.....	28
Информационни технологии	
Марин Калчев – Е-услугите, предоставяни от НОИ – в улеснение на осигурителите и осигурените лица.....	30

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година IX, брой 2, 2010

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Антоанета Ганчева
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева

Предпечат Калина Минчева

Печат СД "Симолини-94"

Формат 60 x 90/8

Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1028
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

МЕРКИ ЗА ГАРАНТИРАНЕ НА ДЪЛГОСРОЧНАТА ФИНАНСОВА СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА И ПОДОБРЯВАНЕ АДЕКВАТНОСТТА НА ПЕНСИИТЕ

(ПРЕДЛОЖЕНИЯ НА КОНСУЛТАТИВНИЯ СЪВЕТ ПО ПЕНСИОННАТА РЕФОРМА
КЪМ МИНИСТЪРА НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА)

I. ОБЗОР НА БЪЛГАРСКАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА В ПЕРИОДА 2000–2010 г.

1. Реформата от 1999 г. – цели и резултати

През 1999 г. в България започна мащабна пенсионна реформа, с която на практика бе извършена коренна промяна във философията на пенсионния модел. От едноколонна пенсионна система бе направен преход към тристълбова, която съчетава: 1) задължително държавно пенсионно осигуряване, функциониращо на разходопокривен принцип (I стълб); 2) задължително допълнително пенсионно осигуряване в Универсални пенсионни фондове за родените след 31.12.1959 г. и в Професионални пенсионни фондове за лицата, работещи при първа и втора категория труд, функциониращи на капиталопокривен принцип (II стълб) и 3) допълнително доброволно пенсионно осигуряване, функциониращо на капиталопокривен принцип (III стълб).

Като **основна цел на реформата** бе поставено повишаване на **общото равнище на пенсионната защита с оглед осигуряване на по-добро материално състояние на пенсионерите**. В резултат на реформата трябваше да бъдат постигнати и следните цели:

- да се стабилизира финансово системата в средносрочен и дългосрочен план;
- да се постигне по-голяма социална справедливост в пенсионното осигуряване;
- да се модернизира архитектурата на пенсионното осигуряване чрез преход от едноколонна към триколонна пенсионна система.

Близко 10 години по-късно след старта на реформата, анализът показва, че три от четирите цели са постигнати напълно или частично.

1.1. Повишаване на общото равнище на осигурителна защита за пенсионерите. Целта е частично постигната, доколкото наред със значителното подобряване на коефициента на заместване на дохода, рискът от изпадане в бедност сред възрастните хора остава висок:

- средната пенсия на един пенсионер е нараснала в номинално изражение над 3.5 пъти спрямо 1999 г. и е увеличила своята покупателна способност близо 2.1 пъти за същия период;
- нетният коефициент на заместване¹ се е увеличил от 48.3% през 2000 г. до 60.2% през 2009 г.²;
- въпреки това остава проблемът с бедността сред възрастните хора, доколкото по данни на Евростат през 2008 г. равнището на бедност сред хората над 65-годишна възраст е 34%, а сред хората над 75-годишна възраст - 40%.

1.2. Постигане на по-голяма справедливост в пенсионното осигуряване. Целта е изпълнена, като по-важни стъпки, предприети от 2000 г. насам могат да бъдат посочени:

- формулата, по която се изчисляват пенсиите, беше променена и размерът на пенсиите зависи от целия осигурителния стаж, а не само от размера на осигурителния доход;
- при определяне размера на пенсията се включва осигурителният доход за цялата осигурителна кариера, а не само за трите „най-добри“ години (т.е. трите години с най-висок осигурителен доход);
- бяха въведени по-строги изисквания за придобиване право на пенсия, в т.ч. по-продължителен осигурителен стаж и по-висока възраст за пенсиониране;

¹ Съотношението между средната пенсия на един пенсионер и средния осигурителен доход (след приспадане на данъците и осигурителните вноски)

² През третото тримесечие на 2009 г.

- намалена беше осигурителната вноска, като бяха създадени условия тя да се плаща солидарно от работодателя и от осигуреното лице;
- разширен бе кръгът от доходи, върху които се дължат осигурителни вноски – сега вноски се плащат върху всички доходи от трудова дейност, а не само върху работната заплата.

1.3. Модернизиране на архитектурата на българския пенсионен модел чрез въвеждане на три-колонна система. Целта е изпълнена, като може би най-красноречива в това отношение е оценката на Американската агенция за чуждестранна помощ (USAID), с чиято подкрепа бе извършена пенсионната реформа:

„...България може да бъде горда със система, която е една от най-модерните в Европа. Тя осигурява публично и частно участие, насърчава индивидуалните права и се стреми да постигне диверсификация на риска за своите бъдещи пенсионери”³

1.4. По отношение финансовото стабилизиране на системата в средносрочен и дългосрочен план е безспорно, че тази цел не е постигната. Само по себе си това обстоятелство създава риск от компрометиране на цялата реформа. В момента българската пенсионна система е финансово нестабилна и силно зависима от държавния бюджет. Пример за това са следните факти:

- **Финансова нестабилност.** През 2010 г. в Закона за бюджета на ДОО е заложен трансфер за покриване на недостига от средства от държавния бюджет в размер на 2.06 млрд. лв. За сравнение, през 2000 г. трансферът за покриване на недостига от средства е бил 89.6 млн. лв. Следователно, за период от 10 г. недостигът от средства в ДОО се е увеличил близо 23 пъти;
- **Зависимост от държавния бюджет.** През 2009 г. държавата се включи като „трети осигурител”, предоставяйки трансфер към фонд „Пенсии” в размер на 12% от осигурителния доход на всяко осигурено лице. През 2010 г. този трансфер е 2.3 млрд. лв. или 34% от всички разходи за пенсии на фонда.

2. Причини за неблагоприятното финансово състояние на първия стълб на пенсионната система

Причините за влошеното финансово състояние на първия стълб на пенсионната система трябва да се търсят чрез анализа на две групи фактори. Едната се свързва с погрешни решения, довели до драстично разминаване на приходните и разходните осигурителни параметри, с тежки последици за бюджета на ДОО, респ. финансовата жизнеспособност на системата за години напред. Другата група фактори естествено е свързана с влиянието на глобалната икономическа криза, довело до намаление на осигурителната база – броя на осигурените лица и осигурителния доход.

Като аргументи за това заключение могат да се посочат следните обстоятелства:

- **Реформата от 2000 г. бе проведена при допускания, според които недостигът в ДОО се планираше да бъде преодолян 7-8 години след нейния старт, т.е. към 2008 г.**
- **Проблемът с недостига от средства в ДОО по понятни обяснения бе заложен от решения в годините на най-голям икономически растеж (2006, 2007 и 2008 г.), т.е. доста преди икономическата криза.**

Именно тогава и необходимият трансфер за покриване на недостига от средства в ДОО от страна на държавния бюджет нарасна най-силно, тъй като обективно нивото на приходите от работодателите и осигурените лица не беше достатъчно, за да се покрият разходите за пенсии. Така през 2009 г. се взе решението държавата да се включи като „трети осигурител”, с което **зависимостта на държавната пенсионна система от държавния бюджет нарасна неимоверно.**

Управленските решения с най-силно изразен неблагоприятен ефект върху финансовото състояние на държавната пенсионна система се състояха в следното:

- **Едновременно провеждане на политики за ограничаване на приходите (намаляване на вноските) и за увеличаване на разходите (увеличаване на осигурителните обезщетения).** Оценка на негативните ефекти върху приходите от намалението на осигурителните вноски за периода 2001–2010 г. се съдържа в приложение № 3;

³ Американска агенция за чуждестранна помощ (2007) “USAID/България: Седемнадесет години партньорство в прехода: 1999-2007”, стр.92 (на английски език);

- Недостатъчно добри решения и контрол върху освидетелстването за трудова инвалидност, респективно пенсиите за инвалидност;
- Поддържане на нормативни постановки, облагодетелстващи определени групи осигурени лица;
- Поддържане на режими, позволяващи ранно пенсиониране;
- Поддържане на структурни несъответствия в пенсионната система, увеличаващи зависимостта ѝ от държавния бюджет.

Към посочените управленски решения трябва да се добавят и някои **обективни демографски, икономически и социални проблеми**, които имат отражение върху финансовата устойчивост на пенсионната система:

- **Намаляване и застаряване на населението.** По прогнози на НСИ, до 2050 г. броят на населението ще намалее с над 1,6 млн. души. Това предполага намаляване на трудоспособното население и увеличаване на възрастното население. И ако сега 100 души в трудово активна възраст трябва да издържат 25 души над трудоспособна възраст, през 2050 г. това съотношение ще бъде 100 към 56;
- **Ниска икономическа активност на населението и наличието на сива икономика;**
- **Все още ниски размери на пенсиите и слаба адекватност на пенсиите.**

I. МЕРКИ ЗА ДЪЛГОСРОЧНА ФИНАНСОВА СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ПЕНСИОННА СИСТЕМА И ПОДОБРЯВАНЕ АДЕКВАТНОСТТА НА ПЕНСИИТЕ

1. Краткосрочни и дългосрочни предизвикателства пред българската пенсионна система

В резултат от реформата в България бе създаден модерен пенсионен модел, за което говорят оценките на влиятелни международни организации.

Независимо от факта, че проблемът с адекватността на пенсиите остава, днес осигурителната защита на българските пенсионери все пак е значително по-висока в сравнение с отпреди реформата от 2000 г.

Въпреки наличието на някои норми, поставящи определени категории осигурени лица в по-благоприятно положение от други, общо взето пенсионната **система функционира на базата на по-справедливи осигурителни принципи. Постигнато е по-тясно обвързване на осигурителния принос с размера на осигурителните обезщетения.**

В същото време, днес българската пенсионна система отново е изправена пред сериозни предизвикателства и риск от компрометиране на реформата като цяло. Основното е финансовата нестабилност на системата, т.е. нейната силна зависимост от държавния бюджет, което заплашва нейната жизнеспособност.

Анализът показва, че предприетите намаления на осигурителните вноски не постигнаха предпоставените очаквания за увеличение броя на осигурените лица и събираемостта на осигурителните вноски. Вместо това трайно нарасна недостигът от средства в ДОО, респ. зависимостта на осигурителната система от държавния бюджет, защото приходите от осигурителни вноски са далеч от необходимото за изплащане на пенсиите. Така възприетият принцип и съдържанието на солидарността в първия стълб днес са поставени на изпитание.

Неблагоприятното влияние на демографското развитие на България, характеризиращо се с намаляване броя на населението, свиване на работната сила и увеличаване броя на пенсионерите, ще се проявява все по-осезателно като финансов ангажимент за системата.

При такива условия под въпрос е не само дълготрайната стабилност, но и възможността пенсионната система да финансира достигнатите в момента ниски стандарти по отношение на адекватността на пенсиите.

Преодоляването на горепосочените краткосрочни и дългосрочни предизвикателства създава рамката на продължаващата модернизация на българската пенсионна система.

2. Генерална цел и предложения за мерки

Генерална цел: Гарантиране дългосрочната финансова стабилност на българската пенсионна система за подобряване адекватността на пенсиите

Предложения за мерки:

(1) Предложения за мерки за финансово укрепване на пенсионната система:

- Включване на целта за финансово укрепване на първия стълб на пенсионната система и подобряването на адекватността на пенсиите сред приоритетите на икономическата и финансовата политика, политиката по заетостта и политиката по доходите. Мерките, които се предприемат в тези сфери, да отчитат и ефекта си върху баланса между приходи и разходи на пенсионната система;
- Възстановяване ролята и мястото на осигурителните вноски като основен източник на приходи. Преустановяване намаленията на осигурителни вноски и постепенно пристъпване към определянето им на основата на принципите на социалното осигуряване и прецизни актюерски разчети;
- В контекста на застаряването на населението и увеличаването на очакваната продължителност на живот въвеждане на по-строги критерии за достъп до пенсия. Те целят да постигнат овладяване на разходите и осигуряването на повече приходи; създаване на възможности за “активно стареене”;

На настоящия етап по-благоприятен и приемлив вариант за промяна в условията за пенсиониране е увеличаване продължителността на осигурителния стаж. При този вариант се предвижда от 1 юли 2011 г. право на пенсия да се придобива при 40 г. осигурителен стаж за мъжете (сега 37 г.) и 37 г. осигурителен стаж за жените (сега 34 г.) и минимална възраст за пенсиониране 63 г. за мъжете и 60 г. за жените. Лицата, които са навършили 65-годишна възраст, но нямат необходимия брой години осигурителен стаж, могат да се пенсионира с намалена пенсия при условие, че имат минимум 15 години действителен осигурителен стаж. Лицата, навършили пенсионната възраст, но на които не им достигат 3 години осигурителен стаж, да имат право на пенсия, но в намален размер. За всяка година осигурителен стаж размерът на пенсията да се намалява с 2.4% (0.2% на месец). Предвижда се бонус за лицата, изпълнили изискуемите условия за години възраст и години осигурителен стаж, които продължават да работят, без да им е отпусната пенсия;

• Ограничаване на ранното пенсиониране

- За новоотпуснатите пенсии след 1 януари 2011 г. превръщането на стажа по чл. 104 от КСО да става само за изискуемия се за съответната категория труд осигурителен стаж /10 години за първа категория труд и 15 години за втора категория труд/. Останалият стаж на лицата се зачита за трета категория труд с 1,1% за всяка година;
- Повишаване на възрастта за пенсиониране на лицата, които са работили при първа категория труд 5 години за жените и 3 г. за мъжете, т.е. ранното пенсиониране за тях да бъде 8 години по-рано за първа категория труд, и 3 години по-рано за втора категория труд спрямо възрастта за трета категория труд;
- Преходният период за ранното пенсиониране от професионалните пенсионни фондове да бъде удължено до 31 декември 2014 г.;
- От 1 юли 2011 г. да се въведат по-строги критерии за придобиване право на пенсия от служителите по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България, Закона за МВР, Закона за съдебната власт и другите служители от специалните ведомства, както чрез повишаване на изискуемия общ брой години стаж, така и чрез повишаване на годините изискуем действителен осигурителен стаж, например минимум 28 години осигурителен стаж, от които 18 години и 6 месеца на кадрова военна служба.
- Точно определяне на необходимия размер на вноската за работещите в първа и втора категория труд и за ползващите права за ранно пенсиониране по чл. 69 КСО като се отчита продължителността на участие в осигуряването и периода на получаването на пенсия;
- Да се прецизира редът за освидетелстване на *трудова инвалидност* и да се дадат водещи правомощия по въпроса на пенсионните органи. Да отпадне възможността да се получава четвъртинка социална пенсия за инвалидност от лица, които получават лична пенсия за ОСВ и лична пенсия за ИОЗ;

- Въвеждане на обосновани от актюерска гледна точка механизми за определяне и актуализиране на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица и на максималния осигурителен доход;

- Подобряване законодателството за Държавния фонд за гарантиране финансовата устойчивост на държавната пенсионна система (т.нар. „Сребърен фонд”);

- Прилагане на иновативни методи за финансиране на недостига от средства в държавната пенсионна система в дългосрочен план, например чрез емитиране на дългосрочни облигации, въвеждане на целеви данъчни приходи и др.;

- Разработване на комплекс от мерки за обхващане на земеделските производители от осигурителната система, в т.ч. механизми за подпомагане на личните им финансови ангажименти към системата. Прилагане на добри практики за използване на европейски средства за подобни цели.

(2) Предложения за мерки за повишаване адекватността на пенсиите:

- Прилагане на гъвкав механизъм за осъвременяване на пенсиите, при отчитане на инфлацията, динамиката на БВП, на осигурителния доход и на промените в очакваната продължителност на живот;

- Утвърждаване на политиките за формиране и гарантиране на минималния размер на пенсиите за трудова дейност в съотношение към минималната работна заплата в страната, а пенсиите които не са свързани с трудова дейност – в съответствие с линията на бедността;

- Премахване тавана на новоотпуснатите пенсии и приемане на методика за автоматично „примдвижване” на нормативния ограничител на осигурителния доход (с цел разширяване на осигурителната база) и тавана на „старите” пенсии, като базово ниво за пенсионна защита, както и въвеждането на диференцирани минимални прагове за самоосигуряващите се лица, според вида и характеристиките на упражняваната дейност;

(3) Мерки за институционалното развитие на солидарната пенсионна система:

- Укрепване на трипартизма в управлението на НОИ при нарастващо финансиране от държавния бюджет. Възможни са минимум три решения: 1) преминаване към равнопоставено участие на правителство, работодатели и синдикати и оптимизиране броя на членовете на Надзорния съвет на НОИ и разширяване на неговите функции, отговорности и правомощия;

- Подобряване на контрола и ограничаване на възможностите за неспазване на осигурителните задължения и неправомерно отклоняване на средства от фондовете на ДОО;

- Създаване на електронно осигурително досие на основата на персоналният регистър (от 2000 г.), базата данни от архива на прекратените осигурители без правоприменик и ведомостите за заплати и други документи за осигурителен стаж и доход, съхранявани в действащи работодатели и самоосигуряващи се лица (преди 2000 г.);

- Преустановяване злоупотребите с медицинската експертиза на работоспособността. Търсене на решения за ограничаване на инвалидните пенсии и подобряване контрола върху медицинската експертиза на работоспособността;

- Създаване на възможности за електронен обмен на документи за временната неработоспособност между НОИ, здравните и лечебните заведения и работодателите при обезщетенията за временна неработоспособност и бременност и раждане;

(4) Предложения на мерки за продължаване модернизацията на допълнителното пенсионно осигуряване:

- Преразглеждане на размера на вноската за УПФ;

- Стимулиране на допълнителното доброволно пенсионно осигуряване, чрез увеличаване на съществуващите данъчни облекчения от 10% на 15%;

- Изменение и допълнение на законовата регламентация на фазата на изплащане на допълнителни пенсии;

- Усъвършенстване режима за инвестиране на средствата в допълнителното пенсионно осигуряване и въвеждане на мултифондовата система във фондовете от втори и трети стълб до края на 2010 г.;

- Оптимизиране на цената на услугата в задължителното допълнително пенсионно осигуряване;
- Въвеждане на система от действени гаранционни механизми за „благоразумно” финансово управление на средствата на осигурените лица;
 - Създаване на по-благоприятна институционална среда чрез законодателни промени за защита интересите на осигурените лица и на пенсионерите;
 - Реализиране на програми и инициативи за повишаване на финансовата култура и информираността на осигурените лица и на пенсионерите;
 - Промяна на регулаторната рамка на КФН в посока на създаване на необходимите предпоставки и нормативна среда за преход към надзор на капиталовите схеми, основан на риска;

Приложение № 1

ДЕСЕТТЕ ВОДЕЩИ ПРИНЦИПА И ЦЕЛИ ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ПЕНСИОННИТЕ РЕФОРМИ НА РАБОТНАТА ГРУПА НА ВИСОКО РАВНИЩЕ НА ЕС ПО ВЪПРОСИТЕ НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА:

1. **Поддържане на адекватност на пенсиите.** Трите стълба на пенсионните системи, функциониращи съвместно, трябва да позволяват на възрастните хора да останат финансово независими, както и в разумна степен да поддържат своя жизнен стандарт след пенсиониране;
2. **Постигане на справедливост между поколенията.** Усилията за справяне със стареенето на населението трябва да бъдат споделени по равен начин между икономически активните и хората, оттеглили се от пазара на труда;
3. **Укрепване на солидарността в пенсионните системи.** Никой не трябва да бъде изключван от пенсионната система само защото доходите му са ниски. Пенсионните системи трябва да имат реди трибутивен елемент в подкрепа на хората с неблагоприятни възможности на пазара на труда или които е трябвало да се грижат за деца, хора с увреждания или възрастни хора;
4. **Поддържане на баланс между правата и задълженията.** Обезщетенията трябва да отразяват индивидуалния принос към пенсионната система. В частност, отлагането на пенсионирането трябва да има като резултат по-високо обезщетение;
5. **Пенсионните системи поддържат равенство между жените и мъжете.** В частност, необходими са промени, които да заздравят стимулите за жените да се включат, да участват и подобряват своето положение на пазара на труда;
6. **Осигуряване на прозрачност и предвидимост.** За осигурените лица трябва да бъде ясно какви обезщетения могат да очакват при различни ситуации;
7. **Пенсионните системи да бъдат по-гъвкави спрямо промените в обществото.** Пенсионните системи трябва да имат потенциала да се приспособяват към предвидими промени в тяхната икономическа и демографска среда;
8. **Пенсионните системи да насърчават адаптивността на пазара на труда.** Организацията на пенсионното осигуряване трябва да не пречи на професионалната и географската мобилност и да позволява определено ниво на индивидуален избор, вкл. и от гледна точка на пенсионната възраст, участието в обучение, създаване на семейство и отглеждане на деца и др.;
9. **Осигуряване на консистентност на пенсионните схеми като част от общата пенсионна система.** Пенсионните стълбове трябва да бъдат взаимно подкрепящи се и добре координирани;
10. **Осигуряване на качествени и устойчиви публични финанси.** Реформите трябва да осигурят, че данъчното бреме от страна на публичните пенсии е определено на подходящо равнище и че не е за сметка на други важни публични разходи.

ЕДИНАДЕСЕТТЕ ЦЕЛИ ЗА АДЕКВАТНИ И УСТОЙЧИВИ ПЕНСИИ ОТ ЛАЕКЕН 2010 Г.**I. АДЕКВАТНОСТ**

Страните-членки трябва да съхранят потенциала на пенсионните системи да посрещат своите социални цели. В зависимост от специфичните национални условия, те трябва:

Цел № 1. Да осигурят, че възрастните хора не са поставени в риск от бедност и че могат да се радват на приличен жизнен стандарт; че те споделят икономическото благосъстояние в техните страни и съответно могат активно да участват в публичния, социалния и културния живот;

Цел № 2. Да осигурят достъп на всички хора до подходящи пенсионни схеми, публични и/или частни, които им позволяват да натрупат пенсионни права, достатъчни за тях да поддържат, в разумна степен, техния жизнен стандарт след пенсиониране;

Цел № 3. Да насърчават солидарността в и между поколенията.

II. ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ

Страните-членки трябва да следват многоизмерна стратегия, която поставя пенсионните системи на солидна финансова основа, включваща подходяща комбинация от политики за:

Цел № 4. Постигане на висока заетост, чрез, където е необходимо, всеобхватни реформи на пазара на труда, в съответствие с Европейската стратегия по заетостта и по начин, съответстващ на широките насоки за икономическата политика;

Цел № 5. Осигуряване, наред с политиките на пазара на труда и икономическите политики, че всички сфери на социалната защита, в частност пенсионните системи, осигуряват ефективни стимули за участие на възрастните работници на пазара на труда; че работещите не се стимулират към ранно пенсиониране и не се санкционират при по-дълго оставане на пазара на труда след стандартната пенсионна възраст; че пенсионните системи насърчават възможността за плавно пенсиониране;

Цел № 6. Реформиране на пенсионните системи по подходящите начини при отчитане на общата цел за поддържане на устойчивостта на публичните финанси. В същото време устойчивостта на пенсионните системи трябва да бъде придружена с качествени фискални политики, включващи където е необходимо, намаляване на дълга. Стратегиите, приети за изпълнението на тази цел трябва да включват изграждане на специални резервни фондове;

Цел № 7. Осигуряване, че пенсионните разпоредби и реформи поддържат справедлив баланс между активното население и пенсионерите, като не натоварват прекалено първите и поддържат адекватни пенсии за последните;

Цел № 8. Осигуряване, чрез подходяща нормативна рамка и чрез качествено управление, че частните и публичните капиталови схеми осигуряват пенсии с необходимата ефективност, приемлива цена, преносимост на правата и сигурност.

III. МОДЕРНИЗАЦИЯ

Модернизация на пенсионните системи в отговор на променящите се нужди на икономиката, обществото и хората

Цел № 9. Осигуряване, че пенсионните системи съответстват на изискванията за гъвкавост и сигурност на пазара на труда; че без предразсъдъци за кохерентността на данъчните системи на страните-членки, мобилността на пазара на труда в и между страните-членки и нестандартните форми на заетост не намаляват пенсионните права, както и че пенсионните системи не са пречка за самостоятелната заетост;

Цел № 10. Преразглеждане на пенсионните разпоредби от гледна точка на осигуряване на принципа за равно третиране на жените и мъжете, отчитайки ангажиментите на страните-членки, произтичащи от правото на ЕС;

Цел № 11. Пенсионните системи да бъдат по-прозрачни и по-адаптивни към променящите се условия, че гражданите могат да продължат да имат доверие в тях. Да се разработи надеждна и лесна за възприемане информация за дългосрочните перспективи пред пенсионните системи, в частност от гледна точка на възможната динамика на обезщетенията и равнищата на осигурителните вноски. Да се насърчи възможно най-широкия консенсус относно пенсионните политики и реформи. Да се подобри методологичната основа за ефикасен мониторинг на пенсионните реформи и политики.

Приложение № 3

Оценка на негативните ефекти върху приходите на ДОО от намалението на осигурителните вноски за периода 2001-2010 г. (годишен ефект)

Година	Промяна	Негативен ефект върху приходите
2001 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 3 процентни пункта	225 млн.лв.
2002 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 2 процентни пункта за лицата, родени след 31.12.1959 г. и насочването ѝ към Универсалните пенсионни фондове на ДЗПО	70 млн.лв.
	Отпадане на вноската за фонд "Пенсии" за лицата с право на парично обезщетение от фонд "Безработица", поради включването на фонд "Безработица" към бюджета на ДОО	58 млн.лв.
2004 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 1 пункт за лицата, родени след 31.12.1959 г. и насочването ѝ към Универсалните пенсионни фондове на ДЗПО	47 млн.лв.
	Поемане на втория и третия ден от обезщетението поради общо заболяване, бременност и раждане от НОИ, с което се увеличават разходите за тези видове обезщетения	34 млн.лв.
2005 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Безработица" от 4.0% на 3.5%, поради въвеждането на вношка за фонда за "Гарантирани вземания на работниците и служителите"	35 млн.лв.
	Отпадане на вноската за фонд "Пенсии" за сметка на работодателите върху обезщетенията при временна неработоспособност и бременност и раждане	40 млн.лв.
2006 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 6 пункта	431 млн.лв.
	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 1 пункт за лицата, родени след 31.12.1959 г. и насочването ѝ към Универсалните пенсионни фондове на ДЗПО	51 млн.лв.
2007 г.	Намаление на осигурителната вношка за фонд "Пенсии" с 1 пункт за лицата, родени след 31.12.1959 г. и насочването ѝ към Универсалните пенсионни фондове на ДЗПО	78 млн.лв.
	Намаление на вноската за Фонд "Пенсии" с 1 пункт и намаление на вноската за фонд "Безработица" с 2 пункта от 1.10.2007 г.	82 млн.лв.
2008 г.	Запазване размерите на осигурителните вноски в сила от 1.10.2007 г. за цялата 2008 г., с което се намаляват потенциалните приходи	425 млн.лв.
2009 г.	Намаление на осигурителната вношка от 1.01.2009 г. за фонд "Пенсии" с 4 процентни пункта	853 млн.лв.
2010 г.	Намаление на осигурителната вношка от 1.01.2010 г. за фонд "Пенсии" с 2 процентни пункта	383 млн.лв.

КОНТРОЛ ПРИ ИЗПЛАЩАНЕ НА ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БОЛЕСТ И МАЙЧИНСТВО ОТ СРЕДСТВАТА НА ДОО

Сълза Георгиева,
директор на дирекция “Краткосрочни плащания“

Държавното обществено осигуряване (ДОО) се управлява от Националния осигурителен институт (НОИ), като една от основните му функции е да организира дейността по изплащането на паричните обезщетения и помощи, да осъществява контрол по спазване на осигурителното законодателство и да установява и събира вземанията от неправилно извършени осигурителни разходи.

Съгласно разпоредбите на чл. 107 от Кодекса за социално осигуряване (КСО), контролът по спазване на нормативните актове по държавното обществено осигуряване във връзка с дейността, възложена на Националния осигурителен институт се осъществява от неговите контролни органи.

Контролът, който се осъществява от Централно управление на Националния осигурителен институт и териториалните му поделения, обхваща цялостния процес по преценка на правото за парично обезщетение, контрола върху представените документи, изчисляването и отпускането на паричните обезщетения и помощите.

При изплащане на паричните обезщетения и помощите от ДОО се извършва предварителен/текущ и последващ контрол.

Предварителният/текущият контрол се осъществява още при приемането и въвеждането на данните от документите, необходими за изплащане на обезщетенията и помощите от ДОО по утвърдени процедури за приемане и обработване на документи и заложили контролни процедури, съобразени с действащото законодателство, относно определянето на правото и изчисляване размера на обезщетенията и помощите, включително и съобразно информацията от Регистъра на осигурителите, Регистър “Приходи”, Регистъра на трудовите договори, Регистър “Пенсии”, Регистър “Трудови злополуки” и Регистър

“Профилактика и рехабилитация”.

Последващият контрол се осъществява чрез проверки в осигурителите по определени критерии, даване на задължителни предписания за отстраняване на допуснати нередности и търсене на административно-наказателна отговорност, с оглед ограничаване и намаляване на нарушенията, свързани със спазването на осигурителното законодателство.

На базата на анализи от териториалните поделения на Националния осигурителен институт за често повтарящи се нарушения от страна на осигурителите се извършват проверки и ревизии на физически и юридически лица по изплащането на паричните обезщетения и помощи от ДОО относно достоверността на информацията в Регистъра на осигурените лица и данните, декларирани от осигурителите и самоосигуряващите се лица за правото на обезщетение.

За усъвършенстването на контрола по изплащането на паричните обезщетения и помощите текущо се идентифицират рисковете и се определят критериите, по които се извършват проверките и ревизиите, допълват се контролните процедури, заложили в програмните продукти на НОИ, с които се осъществява дейността по отпускане и изплащане на паричните обезщетения и помощите от ДОО.

Във връзка с икономическата криза в България, засилването на контрола по отпускане и изплащане на обезщетенията и помощите от ДОО с цел недопускане на неправомерни плащания и злоупотреби от страна на осигурителите и осигурените лица, се превърна в основна задача на Националния осигурителен институт още от лятото на 2009 г. Изпълнението на тази задача зависи от всеки участник в процеса – осигурени-

те лица, органите на медицинската експертиза, осигурителите, Националната агенция за приходите, а не единствено от НОИ.

От органите на медицинската експертиза на работоспособността продължават да се издават болнични листове в нарушение на разпоредбите на Наредбата за медицинската експертиза и на Инструкция № 5 за работата и отчетността с болничните листове за временна неработоспособност, което налага предприемане на действия по обжалването им по реда на чл. 112 от Закона за здравето. През първото тримесечие на 2010 г. от НОИ са обжалвани 4759 болнични листа за 68 620 дни, а за същия период на 2009 г. – 3929 броя за 46 585 дни, което представлява увеличение с 21,10% на броя на обжалваните болнични листове и с 47,30% на броя на обжалваните дни през 2010 г. спрямо същия период на 2009 г. Органите на медицинската експертиза на работоспособността са отменили 1770 болнични листа (37,20%, при 37,06% за 2009 г.) общо за 20 602 дни (30,02% при 26,31% за 2009 г.).

Контролните органи и експертите по експертиза на временната неработоспособност на НОИ обаче нямат законови правомощия да търсят административнонаказателна отговорност за нарушенията, които извършват органите на медицинската експертиза. Това наложи необходимостта НОИ да предложи в Закона за здравето да се регламентират правата на контролните органи към различните институции – МЗ, МТСП, НЗОК и НОИ, за налагане на санкции на лекари, нарушили нормативните разпоредби по експертизата на работоспособността.

Осигурителите/самоосигуряващите се лица не спазват нормативните разпоредби, свързани с попълване и подаване на данни и спазване на срокове за подаване на данни и представяне на документи. Във връзка с тези нарушения контролните органи на НОИ дават на осигурителите задължителни предписания, извършват проверки и финансови ревизии и съставят актове за административно нарушение на виновните лица. Заради зачестилите случаи на нарушения от страна на осигурителите от 1 януари 2010 г. бяха направени изменения в Кодекса за социално осигуряване, с които значително бе увеличен размерът на глобите за неспазване разпоредбите на осигурителното законодателство – от 100 до 2000 лв. за всеки отделен случай.

Върху процеса на приемане и обработка на документите за изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО се осъществява непрекъснато

наблюдение и се извършва ежедневен анализ на броя на приетите документи, представени от осигурителите и самоосигуряващите се лица. През първото тримесечие на 2010 г. в НОИ са приети 658 129 болнични листа, а за същия период на 2009 г. – 626 478 броя, т.е. наблюдава се увеличение с 31 651 броя. Поради това НОИ предприе допълнителни мерки за засилване на контрола, като се изготвят списъци по осигурители (включително и бюджетни учреждения) за броя на представените болнични листове, за да се установи дали има злоупотреби при издаването им както от страна на осигурителите, така и от страна на органите на медицинската експертиза на работоспособността. В резултат на своевременно предприетите действия по засилване на контрола, констатираната разлика в броя на приетите болнични листове е значително по-малка – за времето от 1 януари до 15 юни 2009 г. техният брой е 1 123 928, а от януари до 15 юни 2010 г. – 1 129 059 броя, или с 5131 броя повече през 2010 г. Освен това в момента се работи по създаването на два регистъра за болничните листове – за лекарите, издаващи болнични, и за осигурителите, като целта е те да бъдат факт още преди края на годината.

На 14 април 2010 г. бе подписано споразумение между Националния осигурителен институт и Националната агенция за приходите за извършване на съвместни действия по контрола върху спазване на осигурителното законодателство, осигурителните приходи и разходи. Такива съвместни действия ще бъдат осъществени и с Изпълнителна агенция “Главна инспекция по труда”.

От стартирането на дейността по изплащане на паричните обезщетения и помощи от ТП на НОИ от 1 януари 2007 г. непрекъснато се предприемат действия, свързани с подобряване организацията на работата в ТП на НОИ, усъвършенстване на програмния продукт и засилване на контролните процедури.

Независимо от трудностите и нарушенията, допускани от участниците в процеса по изплащането на обезщетенията и помощите – осигурените лица, органите на медицинската експертиза на работоспособността, осигурителите и ТП на НОИ, работата и усилията ни трябва да продължат в посока на оптимизиране на процеса по изплащане на паричните обезщетения, с цел намаляване случаите на неправомерно изплатени суми за осигурителни плащания.

Осигуряването в числа

ОБЗОР НА ТЕНДЕНЦИИТЕ В СРЕДНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ДОХОД ПРЕЗ 2008 И 2009 Г.

Антоанета Ганчева,
главен директор на Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”
Светозар Златанов,
началник-сектор “Статистика” в ГД “АПП”

Средният осигурителен доход (СОД) през 2009 г. е **554,78** лв., а през 2008 г. е **500,56** лв. Номиналното нарастване на СОД през 2009 г. в сравнение с 2008 г. е **10,8%**, а реалното – **7,8%**.

През 2008 г. средният доход нараства от януари до април (от 460,81 до 489,46 лв.), задържа се на едно ниво до септември и след това продължава да нараства до края на годината (до 584,02 лв.).

През 2009 г. тенденциите не са еднозначни – доходът расте до май вкл. (от 536,51 до 556,82 лв.), след което намалява през лятото (до 545,71 лв. през август), а от септември расте до края на годината (до 597,26 лв.).

Трябва да се отбележи, че и през двете сравнявани години месец декември се характеризира със значително по-голям доход от съседните му месеци. Причината се дължи на изплащани бонуси и в издължаването на повече осигурители към Държавното обществено осигуряване (ДОО) в края на годината.

Сравнението месец за месец между 2008 и 2009 г. показва, че през първото полугодие растежът през 2009 спрямо 2008 г. е бил значително по-голям от този през второто – 12–16% за различните месеци на първото с максимум през месец януари от 16%.

За второто полугодие растежът се колебае между 2 и 11%. Най-малко е увеличението за декември 2009 г. спрямо декември 2008 г. – само 2%.

Средномесечният осигурителен доход за 12-месечен период за 2009 г. нараства през годината с 53,20 лв., или с 10,6%, а за 2008 г. – с 93,40 лв.,

или с 23,5%. Средното нарастване на този осигурителен доход по месеците на 2009 г. непрекъснато намалява, като за януари е 1,8%, а за декември е 0,2%, докато за 2008 г. средното нарастване се движи около 2%. Това изменение в динамиката на средномесечния осигурителен доход за 12-месечен период е показателно за постепенното свиване на доходите на активното население през 2009 г.

Общият брой на осигурените лица (за целите на изчисляването на СОД) е 2 619 303 за 2009 г. Според типа на осигуряването можем да различим следните основни типове осигурени лица:

1. Самоосигуряващи се лица – 7,6% (делът за всички групи е за 2009 г.);
2. Осигурени лица – трета категория труд – 79,8%;
3. Осигурени лица – първа и втора категория труд – 3,7%;
4. Осигурени от работодател лица – държавни служители, съдии и прокурори, военнослужещи, следователи и разузнавачи – 4,8%;
5. Осигурени лица на други основания – 3,9%.

Самоосигуряващите се лица са задължени да се осигуряват върху избран от тях осигурителен доход в границите между 240 и 2000 лв. през 2008 г. и на 260 и 2000 лв. през 2009 г. Земеделските производители са част от самоосигуряващите се лица и са с минимален осигурителен доход равен на $\frac{1}{2}$ или $\frac{1}{4}$ от минималния осигурителен доход (МОД) за групата осигурени лица.

Лицата, които се осигуряват за своя сметка само

за фонд „Пенсии”, и през двете години имат среден осигурителен доход близък до МОД за съответната година. През 2008 г. този доход е бил 239,74 лв., а през 2009 г. същият е 257,63 лв., който е по-нисък от МОД поради специфичните условия за осигуряване на земеделските производители. Значими колебания около средните стойности по месеци няма – в абсолютно изражение те са под 3 лв., а относително – под 1%. Наблюдава се спад в осигурителния доход през последните месеци отново поради по-активното включване на земеделските производители в осигуряването след приключване на активния селскостопански сезон.

Средният доход на самоосигуряващите се лица за всички осигурени социални рискове е малко по-голям от съответните минимални доходи. Най-високата стойност за 2008 г. е 249,65 лв. (м. август), а за 2009 г. – 272,62 лв. (м. януари), като тези суми са над праговете съответно 4% за 2008 г. и 5% за 2009 г. Наблюдават се същите тенденции в осигурителния доход и на тази група самоосигурени лица.

При осигурените лица за старост, смърт, трудова злополука и професионална болест (от работодателя) и за двете разглеждани години се забелязват трайни тенденции на нарастване на средния им доход. Така през 2008 г. той нараства от 197,33 до 244,19 лв., а през 2009 г. – от 228,75 до 248,08 лв. Средните стойности за 2008 и 2009 г. са съответно 218,93 лв. и 226,67 лв. Така средногодишното увеличение се оказва близо 8 лв., или в относителен размер 3,6%.

При осигурените лица за старост, смърт, общо заболяване и майчинство и трудова злополука и професионална болест се наблюдават разнопосочни и противоречиви тенденции поради малкия брой на осигурените лица от тази група. През 2008 г. техният доход нараства от януари до август от 162,73 до 210,40 лв, което обаче е последвано от рязък спад през септември до 178,61 лв. Последвалото увеличение през IV тримесечие се оказва недостатъчно да се достигне нивото от август – през декември 2008 г. този доход е 196,47 лв. За 2009 г. са характерни резки колебания по месеци за първото полугодие и относителна стабилизация през второто на нива между 190 и 210 лв. Средно за 2009 г. този доход е 211,98 лв., а за 2008 г. – 189,13 лв., което е увеличение с 12%, но големите колебания в данните по месеци не дават основание да определим това увеличение като устойчиво.

Осигурените лица от трета категория труд представляват най-многобройната група. През 2008 г. техният доход има тенденции към увеличение през по-голямата част от година, като задържане на растежа се наблюдава само през летните месеци. Така доходът нараства от 446,49 лв. през януари до 571,95 лв. през декември. През 2009 г. се наблюдават различни тенденции. Доходът бележи спад през февруари – до 523,27 лв., а растежът след това продължава до май вкл. (541,92 лв.). През летните месеци се наблюдава ясно изразено намаление – до 530,31 лв. през август, което е и най-ниската стойност за годината. В края на 2009 г. средният доход отново започва да се увеличава, но едва през ноември (549,68 лв.) започва да надминава вече достигнатите нива от май.

Средната стойност на дохода е 541,11 лв. за 2009 г. и 485,07 лв. за 2008 г., което означава годишно увеличение с 11,6%. При сравнение на декември 2009 г. спрямо същия месец на 2008 г. (589,68 спрямо 571,95 лв.) се наблюдава увеличение само от 3,1%, предизвикано най-вероятно от отмяната на някои коледни „бонуси” за 2009 г.

Осигурените лица от първа и втора категория труд логично са с по-висок осигурителен доход от тези в трета. Тенденциите в промените на техния среден осигурителен обаче са същите, но изразени по-отчетливо. Техният осигурителен доход нараства през 2008 г. от 729,85 до 880,43 лв., като периодът на задържането на растежа на техния доход продължава по-дълго – от май до септември на нива около 788 лв. месечно. През 2009 г. още през февруари е отбелязан спад до 793,14 лв., а последвалият растеж е преустановен през май на ниво от 848,74 лв. В последвалите месеци общата тенденция е за спад на дохода, но с колебания от месец до месец. Най-високото ниво е достигнато не през декември, както е обичайно, а през ноември – 889,95 лв. Сравнявайки средногодишните стойности за 2008 и 2009 г., се наблюдава увеличение от 786,68 до 838,20 лв., или с 6,6%. При сравнение само на декември 2009 г. със същия месец на 2008 г. увеличението е само с 0,4%. Тези увеличения са чувствително по-малки от тези за трета категория труд в относителен размер.

Осигурени от работодател лица – военнослужещи, следователи и разузнавачи са имали среден осигурителен доход през 2008 г. 885,73 лв., а през 2009 г. – 983,07 лв., или увеличение с 14,9%. Вижда се, че те имат увеличение на средния осигурителен доход.

гурителен доход с около 10% още от 1.01.2009 г. Освен това се вижда, че коледните бонуси за 2009 г. при тези лица са реализирани още през ноември. Така се постига цялостно увеличение на техния осигурителен доход с 14,9%, което е и най-високото за 2009 г.

Осигурените от работодател лица – държавни служители, съдии и прокурори, през 2008 г. са имали среден доход 914,51 лв., през 2009 г. – 937,35 лв., или увеличение с 2,5%. При тези лица средният осигурителен доход също е увеличен с около 10% от началото на 2009 г., но към края на годината спада под нивата от 2008 г. Явна е и липсата на бонуси за последните три месеца на 2009 г., когато доходите явно са по-ниски от тези за същите месеци на 2008 г.

Осигурените от работодател лица, включени в програми по заетост, през 2008 г. са имали среден доход 201 лв., а през 2009 г. – 194,60 лв., или намаление с 3,2%. Изменението в средния доход е незначително, но броят на тези лица намалява от около 28 хиляди средногодишно за 2008 г. до около 25 хиляди през 2009 г. (а за декември 2009 г. са 20 хиляди).

Осигурените лица за фонд „Трудова злополука и професионална болест“ бележат намаление – от 2 586 610 за 2008 г. на 2 457 508 за 2009 г., или с 4,9%. В тяхната структура се наблюдават следните изменения:

Намалява броят на лицата в най-нискорисковата група (0,4% осигурителна вноска). Слабо намаление има на броя на лицата в групата с най-висока степен на риска (1,1% осиг. вноска) и значително намаление (с 29,9%) на броя на лицата с групата, определена с 0,5% осиг. вноска. В останалите две групи наблюдаваме увеличение на броя на осигурените лица, като осезателно се увеличава броят на лицата с осигурителна вноска 0,7%, което показва, че има изместване към групата със средна степен на риск.

Броят на лицата, осигурени в Учителския пенсионен фонд (УчПФ), е намалял през 2009 г. с 5824, или с 5,9% средномесечно, въпреки по-големите намаления (над 10 000 човека), регистрирани в някои отделни месеци. И за двете години тенденциите по месеци са еднакви. Средният им осигурителен доход се е увеличил от 617,34 лв. за 2008 г. на 694,90 лв. за 2009 г., или с 12,6%.

Особен интерес буди сравнението на учителските доходи за месец декември за 2008 и за 2009 г. – съответно 997,01 и 965,56 лв. Но въпреки че учителите единствени официално получиха коледни бонуси през декември 2009 г., доходът им за този месец е под нивото за същия месец на 2008 г. Същевременно средният доход за 2009 г. на тази група осигурени лица е по-висок с 12,6% в сравнение с цялата 2008 г. Доходите през 2009 г. изпреварват тези през 2008 г. за всички месеци без последните два, например за май 2009 г. увеличението е 12,8% (спрямо май 2008 г.).

През юни 2009 г. в България осигуряваните от работодател лица са 2 320 380. От тях на сума, под минималните осигурителни прагове (по икономически дейности и професии), са се осигурявали 428 679 души (18,47% от всички от тази група). Върху сума, точно равна на минималните осигурителни прагове, са се осигурявали 20 415 лица (0,88%). Мнозинството от 1 871 286 души, или 80,65% от осигурените лица, са се осигурявали на суми над минималния осигурителен праг по съответните икономически дейности и професии.

Подходното разпределение на лицата показва, че най-многобройна е групата на тези, които са се осигурявали на доход между 260 и 480 лв. вкл. (37%).

Следващата по големина група е тази, осигурявала се между 480 и 720 лв. вкл. (18%). Значителни са и групите, осигуряващи се на доходи под 260 лв. – така групата от 240 до 260 лв. е 8% от осигуряващите се, а тези от 130 до 240 лв. – 9%.

Относителните дялове на групите, осигуряващи се над 960 лв. месечно, са незначителни.

Статистически подходното разпределение може да бъде определено като нормално и силно отрицателно асиметрично.

През 2008 г. осигурителните вноски се събират от 28 териториални дирекции на НАП, съответстващи на 28-те области на страната, а през 2009 г. големите данъкоплатци и осигурители са обособяват в отделна дирекция. В ТД „Големи данъкоплатци и осигурители“ на НАП през 2009 г. влизат средномесечно 237 647 лица, което е около 9% от всички осигурени лица. Така броят на лицата във всички останали дирекции намалява значително. Отделно заради икономическата криза общият брой на осигурените лица намалява средно с 4,4%. Така в статистиката на отделните области е трудно да

се каже коя част от намалението на броя на лицата е резултат от икономическите процеси и коя е от административното реструктуриране. Трябва обаче да се отбележи, че в 4 ТД на НАП – София-град, Варна, Пловдив и Бургас, през 2008 г. са около 52% от всички осигурени лица, а през 2009 г. в тези дирекции плюс ТД ”Големи данъкоплатци и

осигурители” са около 55% от лицата.

Във всички дирекции, с изключение на Сливен, е налице намаление на броя на осигурените лица. Най-големи намаления се регистрират в София-град, Габрово, Враца, Перник, Благоевград, Варна, Стара Загора, Пловдив, а най-малки – в Монтана, Търговище, Ямбол и Смолян.

Таблица 1. Средномесечен брой на осигурените лица по териториални дирекции на НАП през 2008 и 2009 г.

ТД на НАП	2008 г.	2009 г.	изменение	отн. разлика (в %)
Благоевград	111 127	97 628	-13 499	-12,1
Бургас	148 902	133 850	-15 052	-10,1
Варна	193 074	169 806	-23 268	-12,1
Велико Търново	88 566	80 137	-8 430	-9,5
Видин	25 422	23 435	-1 987	-7,8
Враца	54 847	46 950	-7 897	-14,4
Габрово	50 664	42 804	-7 860	-15,5
Кърджали	41 651	38 453	-3 198	-7,7
Кюстендил	38 271	35 009	-3 262	-8,5
Ловеч	42 027	37 353	-4 675	-11,1
Монтана	37 088	34 625	-2 463	-6,6
Пазарджик	73 393	66 347	-7 046	-9,6
Перник	37 282	32 371	-4 910	-13,2
Плевен	81 207	72 372	-8 835	-10,9
Пловдив	267 351	236 520	-30 832	-11,5
Разград	35 832	32 346	-3 486	-9,7
Русе	88 801	79 634	-9 167	-10,3
Силистра	29 135	26 949	-2 186	-7,5
Сливен	52 478	63 510	11 032	21,0
Смолян	43 505	42 588	-916	-2,1
София-град	907 682	744 914	-162 768	-17,9
София	67 645	60 406	-7 239	-10,7
Стара Загора	120 938	106 846	-14 092	-11,7
Добрич	54 290	48 921	-5 370	-9,9
Търговище	34 292	32 117	-2 175	-6,3
Хасково	72 985	67 465	-5 519	-7,6
Шумен	56 107	50 796	-5 311	-9,5
Ямбол	39 773	37 538	-2 235	-5,6
Големи данъкоплатци и осигурители	-	237 647	237 647	-

През 2008 г. доходът е най-висок в ТД София-град, Враца, Стара Загора, Варна, Габрово, София, Пловдив, Перник, Бургас, а най-нисък в ТД Хасково, Видин, Благоевград, Кърджали (виж таблица 2).

Подобно на 2008 г. и през 2009 доходът е най-висок в София-град, Стара Загора, Варна, Враца, Бургас, Пловдив и новата ТД „Големи данъкоплатци и осигурители”, а най-нисък – в ТД Видин, Хасково, Благоевград, Кърджали.

Относителни промени: най-голямо относително увеличение се забелязва в ТД Сливен, Ямбол, Видин, Добрич, Русе, Силистра. Най-слабо е увеличението в Пазарджик, София, Перник, София-град – най-вероятно поради административното реструктуриране. Намаление на средномесечния осигурителен доход в относително изражение се забелязва само в две дирекции – тези в Габрово и Враца.

Таблица 2. Средномесечен размер на дохода, върху който са внесени осигурителни вноски за осигурените лица по териториални дирекции на НАП през 2008 г. и 2009 г. (в лв.)

ТД на НАП	2008 г.	2009 г.	Изменение (в лв.)	отн. разлика (в%)
Благоевград	375,38	407,75	32,38	8,6
Бургас	433,00	471,39	38,39	8,9
Варна	466,14	497,31	31,17	6,7
Велико Търново	425,52	463,29	37,77	8,9
Видин	378,13	414,64	36,51	9,7
Враца	506,20	482,33	-23,87	-4,7
Габрово	451,26	449,14	-2,12	-0,5
Кърджали	363,58	384,81	21,22	5,8
Кюстендил	401,68	433,41	31,73	7,9
Ловеч	409,50	433,69	24,20	5,9
Монтана	396,63	431,18	34,55	8,7
Пазарджик	406,57	425,64	19,06	4,7
Перник	434,50	447,83	13,34	3,1
Плевен	422,46	458,13	35,67	8,4
Пловдив	434,84	466,36	31,52	7,2
Разград	407,49	432,78	25,29	6,2
Русе	421,63	460,89	39,26	9,3
Силистра	395,46	431,46	36,00	9,1
Сливен	396,00	456,88	60,88	15,4
Смолян	400,21	433,22	33,01	8,2
София-град	643,56	661,57	18,01	2,8
София	448,04	462,48	14,44	3,2
Стара Загора	502,24	546,69	44,45	8,9
Добрич	401,83	440,23	38,40	9,6
Търговище	386,56	417,64	31,08	8,0
Хасково	381,68	412,17	30,49	8,0
Шумен	408,30	441,89	33,59	8,2
Ямбол	413,06	458,79	45,73	11,1
Големи данъкоплатци и осигурители	-	871,13	871,13	-

Среден осигурителен доход за професионалните и универсалните пенсионни фондове през 2008 и 2009 г.

Средномесечният брой на тези лица е 10 544 за 2008 г. и 8924 хиляди за 2009 г., т.е. намалява, като средногодишното намаление е с 15,4%.

Средномесечният им доход се увеличава от 979,15 лв. през 2008 г. на 1004,12 лв. през 2009 г. При динамиката на дохода се забелязват големи неравномерности, като средните доходи от летните месеци са като цяло по-ниски от тези в останалите. По-високи стойности се достигат през ноември и декември, но също и през април и май.

Осигурените с размер на вноската 7% са повече през 2008 г. – те са 102 052 и намаляват до 93 307 средномесечно през 2009 г., което е 8,6% средногодишно. Средният им доход се увеличава от 765,97 до 821,30 лв. (7,2% средномесечно), като нарастването е плавно и постепенно по месеци, с най-голям доход през ноември и декември.

Осигуряването в универсален пенсионен фонд е задължително по закон за родените след 1959 г.

Самоосигуряващите се лица в универсален пенсионен фонд се осигуряват за пенсия за своя сметка и са 71% от общия брой на самосигуряващите се лица. Броят им естествено нараства с 8,0% в сравнение с 2008 г. поради включване на нови възрас-

ви групи в осигуряването. Те се осигуряват върху стойности на дохода, много близки до възможните минимални – 240 лв. през 2008 г. и 260 лв. през 2009 г., като колебанията около тези стойности са незначителни.

Работещите на трудов договор лица, родени след 1959 г. (68% от общия брой на лицата в групата) също подлежат на допълнително задължително пенсионно осигуряване, но вноската се разделя между осигурител и осигурено лице. Въпреки включването на нови възрастови групи в осигуряването, броят им намалява с 3,0% през 2009 г. в сравнение с 2008 г., особено през втората половина на годината. Основната причина е по-високата безработица през 2009 г. и в частност сред младите хора.

Тази съвкупност е най-многобройната – над 1,6 млн. души и съответно нейните средни стойности до голяма степен определят и средните стойности на осигурителния доход за страната. Средният им осигурителен доход е 479,26 лв. през 2008 г. и 573,59 лв. през 2009 г. – ръст от 12,17%, който е по-висок от този на по-възрастните работници. Измененията в нея, както във всички достатъчно големи съвкупности, са плавни и постепенни по

месеци, като максимум и през двете разглеждани години се достига през декември.

Осигурени лица за универсален пенсионен фонд за сметка на работодателя са лицата, наети като държавни служители, съдии, прокурори, военните и др. подобни (66% от общия брой на лицата в групата). Те се увеличават от 107 651 на 112 774, а средният им доход от 840,67 на 909,26 лв. Прави впечатление неравномерността за месеците юни и юли 2009 г. – броят на лицата се увеличава, а средният им осигурителен доход намалява. Причината е в наемането на допълнителен брой лица във връзка с проведените парламентарни избори през 2009 г.

Общият брой на осигурените лица в универсален пенсионен фонд за 2009 г. намалява средномесечно в сравнение с 2008 г. с 3%, въпреки вливането на нови възрастови групи в осигуряването. Средният осигурителен доход на осигурените лица в универсален пенсионен фонд за 2009 г. нараства с 12,6% в сравнение с 2008 г., което е по-високо от нарастването на средния осигурителен доход за страната. Това показва, че доходите на по-младите поколения растат по-бързо, отколкото на по-възрастните поколения.

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОПА

РЕГЛАМЕНТ (ЕО) № 883/2004 НА ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И НА СЪВЕТА

(продължение от бр. 1/2010 г.)

ДЯЛ II. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ПРИЛОЖИМОТО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

Чл. 11. Общи правила

1. Лицата, за които се прилага настоящият регламент, са подчинени на законодателството само на една държава-членка. Това законодателство се определя в съответствие с настоящия дял.

2. За целите на настоящия дял, лицата, които получават парични обезщетения поради или вследствие на тяхната дейност като наето или самостоятелно заето лице, се считат, че упражняват посочената дейност. Това не се прилага за пенсиите за инвалидност, старост или за преживяло лице или за пенсиите, получавани поради трудови злополуки или професионални болести или за паричните обезщетения за болест, покриващи лечение за неограничен период.

3. Съгласно членове 12–16:

а) спрямо лице, осъществяващо дейност като наето или като самостоятелно заето лице в една държава-членка, се прилага законодателството на тази държава-членка;

б) държавен служител е подчинен на законодателството на държавата-членка, което се прилага спрямо наелата го на работа администрация;

в) спрямо лице, получаващо обезщетения за безработица в съответствие с чл. 65 съгласно законодателството на държавата-членка по пребиваване, се прилага законодателството на тази държава-членка;

г) спрямо лице, повикано за отбиване на редовна служба или на подготовка във въоръжените сили или на гражданска служба в държава-членка, се прилага законодателството на тази държава-членка;

д) всяко друго лице, към което букви а) – г) не се прилагат, е подчинено на законодателството на държавата-членка по пребиваване, без да се засягат

останалите разпоредби на настоящия регламент, гарантиращи му обезщетения съгласно законодателството на една или повече други държави-членки.

4. За целите на настоящия дял, обичайно осъществяваната дейност като наето или самостоятелно заето лице на борда на морски плавателен съд под флага на държава-членка се счита за дейност, упражнявана в посочената държава-членка. Въпреки това, лице, наето на борда на плавателен съд под флага на държава-членка и получаващо възнаграждение за тази дейност от предприятие или лице, чието седалище или място на дейност се намира в друга държава-членка, е подчинено на законодателството на последната държава-членка, ако то пребивава в тази държава. Предприятието или лицето, което изплаща възнаграждението, се счита за работодател за целите на посоченото законодателство.

Чл. 12. Специални правила

1. Лице, което осъществява дейност като заето лице в държава-членка от името на работодател, който обичайно осъществява дейността си в нея и което е командировано от този работодател в друга държава-членка, за да осъществява там дейност от името на същия работодател, продължава да е подчинено на законодателството на първата държава-членка, при условие че предвиденото времетраене на тази работа не превишава двадесет и четири месеца и че не е изпратено да замества друго лице.

2. Лице, което обичайно осъществява дейност като самостоятелно заето лице в държава-членка и което отива да осъществява подобна дейност в друга държава-членка, продължава да бъде подчинено на законодателството на първата държава-членка, при условие че предвиденото времетраене на тази дейност не превишава двадесет и четири месеца.

Чл. 13. Осъществяване на дейност в две или повече държави-членки

1. Лице, което обичайно осъществява дейност като наето лице в две или повече държави-членки, е подчинено на:

а) законодателството на държавата-членка по пребиваване, ако то осъществява значителна част от дейността си в тази държава-членка или ако е наето от различни предприятия или различни работодатели, чието седалище или място на дейност се намира в различни държави-членки, или

б) законодателството на държавата-членка, в която се намира седалището или мястото на дейност на предприятието или работодателя, който го е наел, ако то не осъществява значителна част от дейността си в държавата-членка по пребиваване.

2. Лице, което обичайно осъществява дейност като заето лице в две или повече държави-членки, е подчинено на:

а) законодателството на държавата-членка по пребиваване, ако то осъществява значителна част от дейността си в тази държава-членка; или

б) законодателството на държавата-членка, в която е съсредоточена дейността му, ако то не пребивава в една от държавите-членки, в която осъществява значителна част от дейността си.

3. Лице, което обичайно осъществява дейност като заето лице и дейност като самостоятелно заето лице в различни държави-членки, е подчинено на законодателството на държавата-членка, в която то осъществява дейността си като заето лице, или ако то осъществява такава дейност в две или повече държави-членки на законодателството, определено в съответствие с параграф 1.

4. Лице, което е наето като държавен служител от една държава-членка и което осъществява дейност като наето и/или като самостоятелно заето лице в една или повече други държави-членки, е подчинено на законодателството на държавата-членка, чийто субект е администрацията, която го е наела;

5. За целите на прилагането на определеното в съответствие с тези разпоредби законодателство, лицата по параграфи 1–4 се приравняват на лица, осъществяващи цялата си дейност като наети лица или като самостоятелно заети лица и които са получавали целия си доход в съответната държава-членка.

Чл. 14. Доброволно или продължено осигуряване по избор на лицето

1. Членове 11–13 не се прилагат за продължено осигуряване по избор на лицето, освен ако в някоя

държава-членка съществува само доброволна схема на осигуряване по някои от посочените в чл. 3, параграф 1 клонове.

2. Когато, по силата на законодателството на една държава-членка, съответното лице подлежи на задължително осигуряване в тази държава-членка, то не може да подлежи на схема за доброволно или продължено осигуряване по избор на лицето в друга държава-членка. Във всички други случаи, в които за даден клон има възможност за избор измежду няколко схеми за доброволно или продължено осигуряване по избор на лицето, то се включва само в схемата, която е избрало.

3. Въпреки това, по отношение на обезщетенията за инвалидност, старост и преживяло лице обаче, заинтересованото лице може да се включи в схема за доброволно или продължено осигуряване по избор на лицето на държава-членка, дори и ако то задължително е подчинено на законодателството на друга държава-членка, при условие че е било подчинено на някакъв етап от дейността му на законодателството на първата държава-членка поради или вследствие на дейност като заето или като самостоятелно заето лице и ако такова съвпадане се позволява изрично или ясно от законодателството на първата държава-членка.

4. Ако законодателството на някоя държава-членка обуславя достъпа до доброволно или продължено осигуряване по избор на лицето в зависимост от пребиваването в тази държава, равното третиране на пребиваването в друга държава-членка съгласно чл. 5, буква б) се прилага само за лица, които са били подчинени на по-ранен етап на законодателството на първата държава-членка въз основа на дейност като заето или като самостоятелно заето лице.

Чл. 15. Помощен персонал на Европейските общности

Членовете на помощния персонал на Европейските общности могат да бъдат подчинени на законодателството на държавата-членка, в която са наети на работа, на законодателството на държавата-членка, на което последно са били подчинени, или на законодателството на държавата-членка, чиито граждани са, при спазване на разпоредби, различни от тези относно семейните помощи, предоставяни по схема приложима към този персонал. Това право на избор, което може да се упражни само веднъж, има действие от датата на встъпване в правоотношение на заетост.

Чл. 16. Изключения от членове 11–15

1. Две или повече държави-членки, компетентните органи на тези държави или определените от тези власти органи могат с общо споразумение да предвидят изключения от членове 11–15 в интерес на някои категории лица или на някои лица.

2. Лице, което получава пенсия или пенсии съгласно законодателството на една или повече държави-членки и което пребивава в друга държава-членка, може по негово искане да бъде освободено от прилагането на законодателството на последната държава, при условие че спрямо него не се прилага това законодателство поради осъществяване на дейност като заето или като самостоятелно заето лице.

ДЯЛ III. СПЕЦИАЛНИ РАЗПОРЕДБИ ОТНОСНО РАЗЛИЧНИТЕ КАТЕГОРИИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ

ГЛАВА I. ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БОЛЕСТ, ЗА МАЙЧИНСТВО И СЪОТВЕТНИТЕ ИМ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА ГЛЕДАНЕ НА МАЛКО ДЕТЕ ОТ БАЩАТА

Раздел I. Осигурени лица и членове на техните семейства, с изключение на членовете на техните семейства

Чл. 17. Пребиваване в държава-членка, различна от компетентната държава

Осигуреното лице или членовете на неговото семейство, които пребивават в държава-членка, различна от компетентната държава-членка, получават в държавата-членка, в която пребивават, обезщетения в натура, предоставяни от името на компетентната институция, от институцията по място на пребиваване в съответствие с разпоредбите на прилаганото от тази институция законодателство като на осигурени, съгласно посоченото законодателство.

Чл. 18. Престой в компетентната държава-членка, когато пребиваването е в друга държава-членка – Специални правила за членовете на семействата на пограничните работници

1. Освен ако друго не е предвидено от параграф 2, осигуреното лице и членовете на неговото семейство по чл. 17 имат също право на обезщетения в натура, докато имат престой в компетентната държава-членка. Обезщетенията в натура се предоставят от компетентната институция и за нейна сметка, в съответствие с разпоредбите на прилаганото от тази институция законодателство като на лица с

местожителство в тази държава-членка.

2. Членовете на семейството на пограничния работник имат право на обезщетения в натура през време на престоя им в компетентната държава-членка, освен ако тази държава е посочена в приложение III. В този случай членовете на семейството на пограничния работник имат право на обезщетения в натура в компетентната държава-членка при условията на чл. 19, параграф 1.

Чл. 19. Престой извън компетентната държава-членка

1. Освен ако друго не е предвидено в параграф 2, осигуреното лице и членовете на неговото семейство, които имат престой в държава-членка различна от компетентната държава-членка, имат право на обезщетения в натура, които са необходими по медицински причини по време на престоя им, като имат предвид същността на обезщетенията и очакваната продължителност на престоя. Тези обезщетения се предоставят от името на компетентната институция, от институцията по мястото на престой в съответствие с разпоредбите на прилаганото от тази институция законодателство, като на осигурени към посоченото законодателство.

2. Административната комисия съставя списък на обезщетения в натура, за предоставянето на които през време на престой в друга държава-членка, се изисква по практически причини предварително съгласие между заинтересованото лице и институцията, която предоставя грижите.

Чл. 20. Придвижване с цел получаване на обезщетения в натура – Разрешение за получаване на подходящо лечение извън държавата-членка по пребиваване

1. Освен ако друго не е предвидено в настоящия регламент, осигуреното лице, което се придвижва до друга държава-членка с цел получаване на обезщетение в натура по време на престоя си там, иска разрешение от компетентната институция.

2. Осигурено лице, което е получило разрешение от компетентната институция да замине за друга държава-членка с цел получаване подходящо за състоянието му лечение, получава обезщетенията в натура, предоставени от името на компетентната институция, от институцията по мястото на престоя, в съответствие с разпоредбите на прилаганото от нея законодателство като на осигурено съгласно посоченото законодателство лице. Разрешението се дава, когато въпросното лечение е сред обезщетенията, предвидени от законодателството в

държавата-членка, в която пребивава съответното лице и в която то не може да получи това лечение в срока, който е оправдан от медицинска гледна точка, като се вземе предвид неговото текущо здравословно състояние и вероятното развитие на неговото заболяване.

3. Параграфи 1 и 2 се прилагат *mutatis mutandis* към членовете на семейството на осигуреното лице.

4. Ако членовете на семейството на осигуреното лице пребивават в държава-членка, различна от тази, в която пребивава осигуреното лице, и тази държава-членка е избрала система за възстановяване на разходи на базата на фиксирани суми, разходите за обезщетенията в натура, посочени в параграф 2, се поемат от институцията по пребиваване на членовете на семейството. В този случай, за целите на параграф 1, институцията по място на пребиваване на членовете на семейството се счита за компетентна институция.

Чл. 21. Парични обезщетения

1. Осигуреното лице или членовете на неговото семейство, които пребивават или имат престой в държава-членка, различна от компетентната, имат право на парични обезщетения от компетентната институция в съответствие с разпоредбите на прилаганото от тази институция законодателство. По споразумение между компетентната институция и институцията по място на пребиваване или престой, тези обезщетения могат въпреки това да се предоставят от институцията по място на пребиваване или престой за сметка на компетентната институция, в съответствие с разпоредбите на прилаганото от компетентната институция законодателство.

2. Компетентната институция на държавата-членка, чието законодателство предвижда изчисляването на парични обезщетения да става въз основа на среден доход или на средна осигурителна основа,

*Продължава в следващия брой.

определя такъв среден доход или средна осигурителна основа изключително въз основа на доходи, потвърдени за получени или на прилаганата осигурителна основа през време на периодите, завършени съгласно посоченото законодателство.

3. Компетентната институция на държавата-членка, чието законодателство предвижда изчисляването на парични обезщетения да става въз основа на стандартен доход, отчита единствено стандартния доход или, когато е необходимо, средните стандартни доходи за периодите, изтекли съгласно посоченото законодателство.

4. Параграфи 2 и 3 се прилагат *mutandis mutandis* към случаите, в които законодателството, прилагано от компетентната институция, предвижда специфичен изискуем период, който в този случай съответства изцяло или частично на периодите, придобити от съответното лице съгласно законодателството на една или повече други държави-членки.

Чл. 22. Лица, подали искане за пенсия

1. Осигурено лице, което при подаване на искане за пенсия или по време на разглеждането му, загуби право на обезщетения в натура съгласно законодателството на последната компетентна държава, запазва правото да получи обезщетения в натура съгласно законодателството на държавата-членка, в която пребивава, при условие че подалят искане за пенсия отговаря на условията за осигуряване съгласно законодателството на посочената в параграф 2 държава-членка. Правото на обезщетения в натура в държавата-членка по пребиваване се прилага също и за членовете на семейството на лицето, подало искане за пенсия.

2. Обезщетенията в натура са за сметка на институцията на държавата-членка, която в случай на отпускане на пенсията би станала компетентна съгласно членове 23 – 25.*

УКАЗАНИЕ ЗА ИЗДАВАНЕТО И ПОПЪЛВАНЕТО НА ФОРМУЛЯР Е 116 ЗА ГРАЖДАНИ НА ЕВРОПЕЙСКАТА ОБЩНОСТ/ЕИП ПРИ ПРЕСТОЙ/ПРЕБИВАВАНЕ ИЗВЪН КОМПЕТЕНТНАТА ДЪРЖАВА

Формулярът представлява медицински доклад за удостоверяване на временна неработоспособност при общо заболяване, майчинство, трудова злополука или професионална болест. Той замества болничния лист и се издава от държавата по престой/пребиваване – за нуждите на компетентната осигурителна институция за конкретното лице.

Формуляр Е 116 се изпраща в компетентната държава заедно с формуляр Е 115 “Молба за парично обезщетение за неработоспособност”. В България формуляр Е 115 се издава от Централно управление на НОИ, дирекция “Европейска интеграция и международни договори” (ЕИМД).

Когато формулярът е издаден в друга държава-членка на ЕС/ЕИП, той се попълва от съответния чуждестранен лекар и институция и се изпраща до ЦУ на НОИ.

Преди попълване на формуляра следва внимателно да се прочетат указанията, които се намират в края на формуляра.

I. Попълване на Е 116 в България – за лица, подчинени на социалното законодателство на друга държава-членка на ЕС/ЕИП

При необходимост работещо лице, подчинено на социалното законодателство на друга държава-членка на ЕС/ЕИП, да ползва права при временна неработоспособност (издаване на болничен лист с цел получаване на парично обезщетение за временна неработоспособност), то заявява това на лекуващия го лекар в България. Той попълва указанияте полета в два идентични екземпляра на Е 116.

Работещото лице трябва в тридневен срок лично да уведоми своя работодател в другата държава-членка на ЕС/ЕИП за състоянието си на временна неработоспособност, възникнало в държавата по престой/пребиваване.

Попълването на полетата във формуляра се извършва от:

1. Договорните партньори на НЗОК, които съгласно българското законодателство имат право да издават болничен лист – полета 3, 4, 5.

В каре 3 лекарят нанася данните, които му съобщава лицето. Данните се верифицират чрез представяне на лична карта и удостоверителен документ за право на медицинска помощ в ЕС/ЕИП – ЕЗОК, Удостоверение за временно заместване на ЕЗОК, или Удостоверение за регистрация в НЗОК (само за лицата, регистрирани в НЗОК с Е 106). Копие от удостоверителния документ се прилага от ИМП при отчитане на дейността в РЗОК.

В каре 4 ИМП попълва своите данни и отбелязва със знака „X” медицинската си преценка за актуалното състояние на пациента.

Т. 4.1 от формуляр Е 116 се попълва и когато лицето ползва отпуск за временна неработоспособност за заболяване, за което не е приключила процедурата за признаване на професионалния му характер.

При тази хипотеза не следва да се представя Протокол на ТП на НОИ за проучване на професионална болест. В случай че не е завършена процедурата във връзка с признаване професионалния характер на заболяването, което става с издаване на експертно решение на ТЕЛК/НЕЛК в този смисъл, не е необходимо да се представят документи, доказващи, че такава процедура е в ход. След като лицето не представя експертно решение за признат професионален характер на заболяването, приемаме, че е налице общо заболяване. В случай че завърши процедурата и се признае професионалния характер на заболяването със задна дата, би следвало да

се издаде нов формуляр Е 116 с посочена причина “професионална болест”.

Когато лицето ползва отпуск за временна неработоспособност за заболяване, за което е приключила процедурата за признаване на професионалния му характер, се представя Протокол на диагностична комисия или ЕР на ТЕЛК, разширен (специализиран) по професионални болести за признат и/или препотвърден професионален характер на заболяването. Ако съгласно Наредбата за професионалните болести ТЕЛК/НЕЛК са постановили, че професионалната болест е излекувана, би следвало да се издаде нов формуляр Е 116 с посочена причина “болест”.

Забележка: При попълване на имената и констатациите в поле 4, лекуващият лекар поставя отдолу на полето своя подпис и личния си печат.

В каре 5 лекарят попълва медицинското заключение от проведения преглед.

Карета 6 и 7 се попълват от лекаря в случаите, когато става въпрос за заболяване, възникнало в резултат на трудова злополука. Съгласно законодателствата на някои европейски държави, обезщетенията в натура при такива състояния могат да се различават от обезщетенията в натура при общо заболяване.

1) При попълване на полета 6 и 7 (при трудова злополука и професионална болест) важи казаното по отношение на каре 4 от Е 116.

Попълненият формуляр следва да се преснима от ИМП и копието да се отчете с другата документация в РЗОК.

3) Централно управление на НОИ, дирекция „ЕИМД” – полета 1, 2 и 8.

След попълване на карета 3, 4, 5, 6 и 7, двата екземпляра на формуляра се изпращат (или се представят лично) в ЦУ на НОИ (Д „ЕИМД”), където се попълват полета 1, 2 и 8.

НОИ издава придружаващ формуляр Е 115 – “Молба за парично обезщетение при неработоспособност” и изпраща двата формуляра на компетентната осигурителна институция в чужбина.

II. Постъпване на формуляр Е 116 от друга държава-членка на ЕС/ЕИП

Аналогично се постъпва и в случаите, когато подчинено на българското законодателство лице изпадне в състояние на временна неработоспособност при престой/пребиваване в държавите от ЕС/ЕИП.

Полученият от чужбина формуляр Е 116 (обичайно той се съпровожда от Е 115) се изпраща по компетентност в ЦУ на НОИ – дирекция „ЕИМД”.

Прилага се чл. 27 от Наредбата за изчисляване и изплащане на паричните обезщетения и помощи от ДОО, въз основа на който не се изисква да се издава в България болничен лист с данните от Е 116.

Безработица

ПАРИЧНИ ОБЕЗЩЕТЕНИЯ ЗА БЕЗРАБОТИЦА – ПРЕГЛЕД НА ЗАКОНОДАТЕЛНИТЕ ПРОМЕНИ

Виолета Велева,
главен експерт в отдел “Анализ и стратегическо планиране” в ГД “АПП”

До края на 2001 г. отмененият Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта уреждаше обществените отношения при осигуряването за безработица, насърчаването и подпомагането на заетостта и професионалната квалификация и преквалификация.

Фонд “Безработица” съществуваше като фонд “Професионална квалификация и безработица”, който финансираше активната и пасивната политика при безработица. Той беше обособен извън държавния бюджет, като самостоятелен фонд, управляван от Националната служба по заетостта (преобразувана в Агенция по заетостта към МТСП).

Измененията в Кодекса за задължително обществено осигуряване (КЗОО) от 1.01.2002 г. материализираха идеята за приобщаване на осигурителния риск “безработица” към системата на държавното обществено осигуряване (ДОО). С промените в Кодекса за задължително обществено осигуряване, приети със Закона за изменение и допълнение на КЗОО (ДВ, бр.1 от 4.01.2002 г., в сила от 1 януари 2002 г.), се реши:

➤ От 1 януари 2002 г. в консолидирания бюджет на ДОО се допълни фонд “Безработица”. Тази промяна следва посоката за продължаване системната част от реформата на социалноосигурителната система. В приход на фонда беше запазен старият размер на осигурителната вноска – 4%;

➤ От началото на 2002 г. със средствата от фонд “Безработица” се изплащат само обезщетенията и помощите на безработните лица, а мерките и политиките, свързани с насърчаване на заетостта, се финансират от държавния бюджет и се администратират от Агенцията по заетостта (АЗ).

➤ На основание чл. 54а, ал. 5 от КЗОО се прие

Наредбата за отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица (ДВ, бр. 19 от 19 февруари 2002 г., в сила от 1.01.2002 г.). В нея се разписа подробно редът за отпускане, изплащане, спиране, прекратяване на паричните обезщетения за безработица от ТП на НОИ. В ПЗР на наредбата се указа, че до 31.12.2003 г. териториалните подразделения на АЗ изпълняват функциите по определяне, отпускане и изплащане на паричните обезщетения за безработица на териториалните подразделения на НОИ. Въведе се и нов начин за изплащане на обезщетенията – чрез пощенските станции, по постоянен адрес на лицата.

Условия за отпускане на обезщетение за безработица, размер и период на получаване към 31.12.2001 г.

➤ Право на парично обезщетение имат безработните, които са работили по трудов договор и са осигурявани или са подлежали на осигуряване за безработица **най-малко 9 месеца през последните 15 календарни месеца** преди неговото прекратяване и това време се зачита за трудов стаж;

➤ До края на 2001 г. минималният и максималният размер на обезщетенията за безработица се изчисляваха в процент от минималната работна заплата за страната. Размерът на паричното обезщетение за безработица (ДВ, бр. 50 от 1999 г.) на лицата, които са работили на пълно работно време, е **60 на сто от полученото средномесечно брутно трудово възнаграждение** за последните 9 месеца, за които са подлежали на задължително осигуряване за безработица. То е не по-малко от 80 на сто и не повече от **150 на сто от минималната работна заплата**, установена за страната;

➤ Паричното обезщетение за безработица се изплаща ежемесечно в зависимост от продължителността на трудовия стаж на лицето, признат по Кодекса на труда или други специални закони, както следва:

Осигурителен стаж (години)	Период за изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
3 до 5	6
5 до 10	8
10 до 15	9
15 до 20	10
20 до 25	11
над 25	12

Промени в условията за получаване, размер и период на изплащане на обезщетенията за безработица за периода 2002 – 2009 г.

Промени през 2002 г.

➤ С Държавен вестник, бр. 1 от 2002 г. в КЗОО се създаде нова Глава четвърта “а” – **Парични обезщетения за безработица;**

➤ Според новия чл. 54а право на парично обезщетение за безработица имат лицата, подлежащи на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове **най-малко 9 месеца през последните 15 календарни месеца** преди прекратяване на осигуряването. За получаване на обезщетението безработните трябва да отговарят кумулативно на следните изисквания:

- да са регистрирани в Агенцията по заетостта в териториалното поделение по местожителство;
- да не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст или професионална пенсия за ранно пенсиониране;
- да не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване;

➤ **Размерът** на обезщетението е **60 на сто** от получения средномесечен осигурителен доход за последните **9 месеца**, през които са подлежащи на задължително осигуряване за всички осигурени социални рискове, и не може да бъде по-малък от минималния и по-голям от максималния размер на обезщетението за безработица;

➤ От началото на 2002 г. минималният и максималният размер на обезщетенията за безработица бяха фиксирани като твърда сума, определяна ежегодно със Закона за бюджета на ДОО. Със Закона за изменение и допълнение на ЗБ на ДОО за 2002 г.

беше определен **минимален 70 лв. и максимален 130 лв.** размер на паричното обезщетение за безработица за същата календарна година;

➤ Паричните обезщетения за безработица се изплащат ежемесечно през месеца, следващ този, за който се дължат, в зависимост от продължителността на **осигурителния стаж** както през 2001 г.:

Осигурителен стаж (години)	Период за изплащане на обезщетението (месеци)
до 3	4
3 до 5	6
5 до 10	8
10 до 15	9
15 до 20	10
20 до 25	11
над 25	12

➤ До края на 2001 г. базата, от която се изчисляват обезщетенията за безработица, се определя от получените брутни трудови възнаграждения, а след 2002 г. те зависят от осигурителния доход, в който освен трудовото възнаграждение се включват премиални, парични бонуси и други материални стимули към заплатата;

➤ **Осигуряването във фонд “Безработица”** е задължително за лицата, осигурени за **всички социални рискове по КЗОО.**

Промени през 2003 г.

➤ Със Закона за бюджета на ДОО за 2003 г. се определи **70 лв. минимален и 140 лв. максимален месечен размер** на обезщетението за безработица.

Промени през 2004 г.

➤ От 1 януари 2004 г. паричните обезщетения за безработица се отпускат въз основа на подадено заявление в съответното териториално поделение на НОИ. (До 31.12.2003 г. заявленията се подаваха в ТП на Агенцията по заетостта.)

➤ Във връзка с определянето на **размера** на паричните обезщетения за безработица се прецизира текстът на чл. 54б, ал. 1 от КСО, като с изменението се предвижда при изчисляване на обезщетението за безработица да се взема предвид средномесечният осигурителен доход, върху който са **внесени или дължими осигурителните вноски.** По този начин разпоредбата се съобразява с въвеждането на минималния осигурителен доход по икономически

дейности и професии и с базата, от която се изчисляват другите плащания от ДОО;

➤ Определеното в Закона за бюджета на ДОО за 2004 г. обезщетение за безработица съответно е в **минимален месечен размер 80 лв. и максимален – 140 лв.**

Промени през 2005 г.

➤ Размерът на осигурителната вноска за фонд “Безработица” от 1.01.2005 г. е намалена от 4,0 на **3,5 на сто.**

Промени през 2006 г.

➤ От началото на 2006 г. размерът на осигурителната вноска за фонд “Безработица” е намалена от 3,5 на **3 на сто;**

➤ Определеното в Закона за бюджета на ДОО за 2006 г. обезщетение за безработица съответно е в **минимален месечен размер 90 лв. и максимален – 160 лв.**

Промени през 2007 г.

➤ Размерът на вноската за фонд “Безработица” от 1.01.2007 до 30.09.2007 г. е 3,0 на сто, а от 1.10.2007 г. беше намалена с 2,0% и до края на годината е **1,0 на сто.**

➤ От 1 януари 2007 г. (ДВ, бр. 105 от 2006 г.) **право** на парично обезщетение за безработица имат лицата, за които са **внесени или дължими осигурителни вноски** за всички осигурени социални рискове най-малко 9 месеца от последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването. Тази разпоредба е във връзка с въведеното от 1.01.2007 г. изискване осигурителните вноски да се внасят не само върху изплатените, но и върху начислените, но неизплатени, възнаграждения. За времето до 31.12.2006 г. периодите, през които са начислени, но не са изплатени възнагражденията, не се вземат предвид при определяне правото на парично обезщетение за безработица.

➤ В сила от 1.01.2007 г. (ДВ, бр. 105 от 2006 г.) се създава чл. 54и на КСО, по силата на който се въвежда нов вид обезщетение, а именно **парично обезщетение за дълготрайна безработица**. Право на такова обезщетение имат лицата, които са регистрирани като безработни в Агенцията по заетостта и отговарят на следните условия:

– след получаване на обезщетение за безработица да са останали без работа и най-малко 12 месеца, предхождащи месеца на подаване на заявлението, редовно да са поддържали регистрацията си в съответното ТП на АЗ;

– да имат навършена възраст 60 г. и 6 м. за мъжете и 57 г. и 6 м. за жените;

– сборът от възрастта и осигурителния им стаж да е до 60 месеца по-малък от изискуемия по чл. 68, ал. 1–3 от КСО;

– да нямат отпусната пенсия;

– да не упражняват трудова дейност, за която подлежат на задължително осигуряване по чл. 4 от КСО.

Паричното обезщетение е в минимален размер, определен със Закона за бюджета на ДОО за съответната година, и се изплаща за период не по-дълъг от 30 месеца. Безработните лица имат право на този вид обезщетение само веднъж.

➤ Определените в Закона за бюджета на ДОО **минимален и максимален размер** на обезщетението за безработица е съответно **90 и 180 лв.**

Промени през 2008 г.

➤ Със Закона за бюджета на ДОО за 2008 г. се определи **минимален и максимален размер** на обезщетението за безработица съответно в размер на **100 и 200 лв.**

Промени през 2009 г.

➤ Измененият текст на **чл. 54б** от КСО регламентира изчисляването на **дневен размер** на паричното обезщетение за безработица. То е 60 на сто от среднодневното възнаграждение или среднодневния осигурителен доход, върху който са внесени или дължими осигурителни вноски във фонд “Безработица” за последните 9 календарни месеца, предхождащи месеца на прекратяване на осигуряването;

➤ Така изчисленият размер на паричното обезщетение за безработица **не може да бъде по-малък или по-голям** от определените в Закона за бюджета на ДОО за съответната година **дневен минимален и дневен максимален размер**. За 2009 г. минималният дневен размер е **6 лв., а максималният – 12 лв.** (Изменена е ал. 2 на чл. 54б от КСО). Месечният размер на паричното обезщетение за безработица се определя, като полученият дневен размер се умножи по броя на работните дни в месеца, за който се отнася;

➤ Съгласно § 22л от ПЗР на КСО само за 2009 г. е предвидено паричните обезщетения на **лицата, освободени през периода от 1 януари до 31 декември 2009 г.**, да се изплащат в следните размери:

▪ **130 на сто** от размера на обезщетението за първата половина на периода;

▪ **70 на сто** от размера на обезщетението за **втората половина** на периода.

ЗА РАБОТЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ

Зоя Славова,

началник-отдел “Анализ и стратегическо планиране” в ГД “АПП”

Пенсията е дългосрочно обезщетение, което би следвало да се получава тогава, когато настъпи съответният осигурен социален риск. Един от осигурените социални рискове е този за старост. За пенсионер, който продължава да работи след пенсионирането си, очевидно не е настъпил този социален риск и по принцип не би следвало да получава пенсия. Друг е въпросът, че много от пенсионерите са с малки пенсии и при възможност някои от тях работят по принуда след пенсиониране. Не във всички случаи на работещи пенсионери обаче е така.

Като основен замисъл пенсията би следвало да замества загубата на трудов доход именно защото поради старост лицето не може да работи. А щом работи, рискът не е настъпил и пенсия не следва да се изплаща. Или например би могло да се изплаща част от нея при определени условия.

Получаването едновременно на трудово възнаграждение и пенсия би следвало да не е безусловно за всички работещи пенсионери. Може да се съобрази с размер на пенсията или с размер на възнаграждението, над които да не се изплаща пенсията или част от нея. Или да се съобрази с постепенното адаптиране и оттегляне от пазара на труда на възрастния човек при работа на частично работно време.

Безусловното получаване на пенсия и трудово възнаграждение превръща пенсията в чисто спестяване, към използването на което осигуреното лице пристъпва при кумулативното наличие на изискванията се стаж и възраст. Не това е предназначението на пенсията като осигурително обезщетение при настъпване на осигурения социален риск старост (при даден осигурителен стаж и възраст).

Мерките за удължаване на трудовия живот и осигурителното участие трябва да бъдат съпроводени с ревизия на твърде либералния режим, който допусна едновременно получаване на пенсия и заплата след произнасяне на Конституционния съд (Решение № 12 на КС на РБ – ДВ, бр. 89 от 1997 г.).

Българското пенсионно законодателство през различни периоди от по-близкото и по-далечното минало, също както в другите страни, имаше различни режими, указващи условията, при които беше допустимо да се получават едновременно трудово възнаграждение и пенсия или само част от нея.

Практиката на страните в Европейския съюз показва, че всяка от тях е избрала различен подход по отношение на работещите пенсионери, но общото е, че се налага някакво ограничение. И то е или при изплащане на пенсията, или при съвкупно данъчно облагане на всички доходи, включително пенсионни.

При българските условия предлагането и обсъждането на различни варианти как да се ограничи едновременното получаване на пълна пенсия и пълна заплата, като се вземе предвид мнението на широката общественост, съвсем не означава автоматично облагане с данък на всички доходи от трудова дейност на всички пенсионери. Дебатът тепърва предстои. Балансираното решение би било това, което съчетава обществения интерес за финансово стабилизиране на пенсионната система и отстояване принципите на нейното устройство, от една страна, и, от друга – по възможност повече справедливост в разнообразния спектър от индивидуални случаи, всеки от които брани своя интерес.

МЕЖДУНАРОДНА СПРАВКА

1. Данъчно облагане на дохода от пенсии в ЕС (държавни схеми)

Държава	Включване в облагаемия доход	Облекчения
Белгия	да	Прилагат се облекчения в зависимост от доходите на пенсионерите
България	не	-
Чехия	да	няма
Дания	да	няма
Германия	Поетапно въвеждане от 2005 до 2040 г., започвайки от 50% от дохода от пенсии (в момента е 55%)	16 хил. евро годишно от една пенсия не се облагат
Естония	Пенсии над 192 месечно евро при заетост и над 144 евро без заетост	няма
Ирландия	да	няма
Гърция	да	няма
Испания	да	няма
Франция	да	няма
Италия	да	няма
Кипър	да	няма
Латвия	Пенсии, отпуснати след 1996 г.	Доход от пенсии под 2 819 евро годишно
Литва	да	няма
Люксембург	да	няма
Унгария	Пенсии, получавани заедно с трудови доходи	Данъкът върху пенсията се приспада от общия размер преди облагане
Малта	да	няма
Холандия	да	няма
Австрия	да	няма
Полша	да	няма
Португалия	да	Пенсии под 6 000 евро годишно
Румъния	да	238 евро
Словения	да	3 051 евро
Словакия	не	-
Финландия	да	Пенсии под 12 890 евро годишно
Швеция	да	няма
Великобритания	да	няма

2. Данъчно облагане на дохода от пенсии в ЕС – капиталови фондове

Повечето страни-членки облагат капиталовите пенсии (предимно от професионални фондове) по системата ЕЕТ – вноските са освободени от данък, доходът от инвестиции и печалбата на пенсионните фондове

са освободени, а обезщетенията са облагаеми. В по-редки случаи се прилага системата ЕТТ – вноските са освободени, а доходите от инвестиции, печалбата и обезщетенията са облагаеми.

Източник: MISSOC – 2010 г.

Е-УСЛУГИТЕ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ НОИ – В УЛЕСНЕНИЕ НА ОСИГУРИТЕЛИТЕ И ОСИГУРЕНИТЕ ЛИЦА

Марин Калчев,
главен директор на Главна дирекция “Информационни системи”

Националният осигурителен институт (НОИ) има приета стратегия за развитие на своята Информационна система за периода 2008 – 2013 г. В изпълнение на тази стратегия НОИ разработва и предоставя голям набор от електронни услуги, насочени към нуждите на своите клиенти – осигурени лица, осигурители и различни ведомства и организации в България (частни и държавни).

Част от Е-услугите са насочени към осигурителите с цел улесняване изпълнението на техните задължения по провеждане на задължителното обществено осигуряване. Друга част са насочени към правоимащите лица, бенефициенти на обезщетения с цел тяхната по-добра информираност, защита на интересите им и улесняване процесите по отстраняване на пропуски или грешки в осигуряването или в подадената информация. Предоставят се услуги и на държавните органи, държавните и частните съдебни изпълнители, както и на търговските банки и кредитни институции въз основа на сключени договори и при спазване законовите правомощия на института.

Предоставените към момента услуги могат да се разделят условно на два вида: за тестване и получаване на осигурителна информация от осигурители чрез използване на сертификати за електронен подпис и за получаване на информация от осигурители на база комбинация от ЕИК и Идентификационен код на осигурителя (ИКО) или от осигурените лица – с комбинация от ЕГН и Персонален идентификационен код (ПИК). Използването на услугите осигурява необходимата информация в реално време, без да се изисква непосредствен контакт с администрацията.

Системите, осигуряващи Е-услугите, както и сигурността на достъпа до информацията, са проек-

тирани и разработени изцяло от специалистите по информационни технологии в НОИ. Разработките са базирани и пряко свързани с конкретната структура и системи за управление на базите от данни, с технологията на работа и хардуерна безопасност на Единната информационна система на НОИ.

Всички предоставяни електронни услуги са специфични, свързани с дейността на НОИ и на други институции (НАП, МТСП и др.) по спазване на осигурителното законодателство и защита правата на осигурените лица. Промяната в нормативната уредба и функциите на института несъмнено водят до нуждата от гъвкава реакция по отношение информационната безопасност както на дейността, така и на многообразието от услуги.

В периода 2003 г. – 01.2010 г. НОИ предоставяше в реално време **информация за здравния статус на осигурените лица**.

По-късно услугата беше поета от софтуера на Националната агенция по приходите. Със стартирането през 2007 г. от страна на НЗОК на издаването на европейски здраноосигурителни карти НОИ реализира и услуга по предоставяне на информация в реално време по запитване чрез софтуера на НЗОК за актуалния осигурителен статус на здраноосигуреното лице на база регистрите на НОИ с оглед определяне правото и срока на валидност на издаваните карти. От 2010 г. услугата се свежда до предоставяне на информация за пенсионния статус на лицата с оглед определяне срока на валидност на издаваните карти.

За защитата на личните данни НОИ разработи и предостави на своите клиенти – физически лица, допълнителен Идентификационен код, наречен Персонален идентификационен код (ПИК), а на осигурителите – Идентификационен код на осигу-

рителя (ИКО). Това им позволява без закупуване на сертификат за електронен подпис да осъществяват достъп до своята информация. Това отвори за ползване Информационната система на НОИ към много по-широк кръг от потребители.

С последно изпратените от НОИ през 2005 г. сведения за осигурителен стаж и доход, осигурените лица получиха издаден от НОИ персонален идентификационен код (ПИК). За тези граждани, които са изгубили или не са получили своя код, както и на по-късно включилите се в осигуряване, ПИК се издава в приемните на ТП на НОИ срещу документ за самоличност. Кодът е личен и не следва да бъде предоставян на други лица. Чрез комбинацията от ЕГН и ПИК вече пета година лицата могат да изготвят справка за осигурителен стаж и доход за социално осигуряване чрез Интернет страницата на НОИ. Персонални идентификационни кодове се издават и на пенсионерите, което позволи публикуването и на

Услуги, насочени към пенсионера:

– справка за състоянието на пенсиите и добавките на лицето към последния или зададен месец на изплащане на пенсиите, изготвяна чрез ЕГН и ПИК;

– издадени пенсионни разпореждания чрез ЕГН и ПИК, с което се преустанови отпечатването и изпращането на разпореждания при всяка промяна по пенсиите.

Разработва се и предстои публикуването на справка за размера на изплатените суми на пенсионерите също по ЕГН и ПИК.

Чрез информационните терминали (киоски) в ТП на НОИ осигурените лица могат да изготвят кратка справка за социалноосигурителния си статус.

Предоставяне на информация за отпускането и изплащането на обезщетенията за болест и майчинство и помощите от ДОО

Със стартиране от 1.01.2007 г. отпускането и изплащането на паричните обезщетения и помощи от ДОО директно от НОИ на осигурените лица, възникна необходимостта те да бъдат своевременно информирани за състоянието на изплащаните обезщетения. Това се поражда и от факта, че сумите за обезщетенията се превеждат директно по декларираните от осигурените лица банкови сметки. До момента НОИ е предоставил чрез Интернет страницата на института възможността лицата чрез комбинацията от ЕГН и ПИК да изготвят:

Подробна справка за представените в НОИ от осигурителите документи за отпускане на парични обезщетения и помощи от ДОО (ПОПДОО), статуса на тяхната обработка, изплатения размер и

дохода, от който са изчислени, както и за изпращани писма за нередовни документи и постановени разпореждания за отказ;

Подробна справка за изплатените обезщетения по представените от работодателите им болнични листове и молби-декларации.

С цел информирането и на осигурителите за процеса на изплащане на обезщетенията, НОИ предостави услуга издаване на персонален за осигурителя идентификационен код (ИКО), с използването на който може да се получи справка за изплатените обезщетения на всички лица по представени от осигурителя документи в НОИ.

В момента в НОИ се работи за обогатяване на информацията в предлаганите услуги и за разработване на нови свързани, с отпускането и изплащането на обезщетения, както и за предоставяне на справочна и статистическа информация.

С промените в НИИПОПДОО, в сила от 11.03.2008 г., става възможно изпращане на Е-поща (при предоставен електронен адрес) или SMS (при предоставен номер на мобилен телефон) от осигуреното лице за извършен превод на сума за обезщетение към личната му банкова сметка. Адресите и мобилните телефони могат да се предоставят чрез осигурителя при представяне на документи в ТП на НОИ или директно да бъдат въвеждани от лицата чрез услуга, която е достъпна през сайта на НОИ. Отново за защита при въвеждане на личните данни се използват ЕГН и ПИК. От 2008 г. се изпращат електронни съобщения или SMS на осигурените лица, избрали тази услуга и попълнили своите данни.

Разработване на пакет услуги за предоставяне на информация за натрупани права по отделните социалноосигурителни рискове

За лицата в активно осигуряване в НОИ се предвижда предоставяне на пакет услуги, предоставящи информация за натрупаните до момента права по отделните социалноосигурителни рискове:

- Изчисляване на прогнозна пенсия на база прогнозния индивидуален коефициент и статистически осреднени данни за общ осигурителен стаж по полове и осъвременителна подложка към момента;

- On-line изчисляване на съотношението между индивидуалните осигурителни доходи от 1.01.1997 г. до момента на база подадената от осигурителите информация в Регистъра на осигурените лица и средния доход за страната (прогнозен индивидуален коефициент на пенсия);

- Изчисляване прогнозно изменение на индиви-

дуален коефициент при промяна на осигурителния доход в определен период от време;

- Информация за правата към момента относно рисковете безработица, временна неработоспособност, бременност и раждане.

За лицата с предстоящо пенсиониране:

Определяне дата на достигане правото на пенсия и изчисляване размер на пенсия по въведен от лицето осигурителен стаж по категории.

Разработена е пилотно и се предоставя на община Пловдив услуга за пряко предоставяне на информация за изплащаните пенсии с оглед избягване издаването и предоставянето на хартиени документи ежесечно на пенсионерите, ползващи преференциални условия за пътуване с градския транспорт. Предстои нейното стартиране в реална работа. Услугата ще спестява време и административни разходи както за институциите, така и за лицата. НОИ има готовност да разшири кръга на подобни услуги и на ползвателите им.

НОИ продължава да е част от информационно общество в България и има активно участие в успешното проектиране и изграждане на **електронното правителство** в България. През 2008 и 2009 г. НОИ беше една от пилотните организации, (най-голямата организация, наред с няколко други) в проекта на бившето МДААР “Интегрирано административно обслужване на централно и местно ниво и предоставяне на публични услуги” – ИАОПУ. Още в първата му година НОИ се включи с три свои електронни услуги, ориентирани към осигурените лица:

- Справка “Социално осигуряване по ЕГН и ПИК”;
- Справка за изплатени обезщетения и помощи от ДОО по ЕГН и ПИК;
- Справка “Здравноосигурителен статус по ЕГН”.

През втората година бяха включени три нови услуги на НОИ:

- Справка за състоянието на изплащаните пенсии и добавки по ЕГН и ПИК;
- Справка за изплатени обезщетения и помощи от ДОО по БУЛСТАТ и ИКО;
- Справка представени документи за ПОПДОО и статус на обработка по ЕГН и ПИК.

Подготвени са и нови услуги към Портала на електронното правителство, като тяхната реализация зависи от продължаването на този проект.

НОИ е в готовност да започне работа и по разработката на нови административни услуги, осигуряващи изпълнение на задълженията на Института по обслужване на гражданите и бизнеса и обмена на

информация с други институции от обществения сектор, произтичащи от Закона за електронното управление.

НОИ работи активно и по създаването на два нови публични регистъра относно издаването и изплащане обезщетения за болест въз основа на болничен лист:

- Медицински структури, издаващи относително голям брой болнични листове;
- Работодатели, представящи относително голям брой болнични листове спрямо броя на заетите при тях лица.

До двата регистъра ще бъде даден публичен достъп чрез нови електронни услуги през сайта на института.

Нарастване значението и разширяване използването на Регистъра на осигурените лица и Електронния архив на документите за трудов/осигурителен стаж и доход

Регистърът на осигурените лица съдържа в електронен вид информация за осигурителния стаж и доход на лицата от 1997 г. до момента, подавана помесечно от техните работодатели и от самоосигуряващите се лица. Тя се използва при определяне правото и изчисляване размера на краткосрочните обезщетения, за контрол върху издаваните образци за пенсиониране или директно при липсваща документация за изчисляване на пенсии.

НОИ създава в момента електронен архив с разплащателните ведомости на прекратените осигурители. Информацията от него се използва също при преценка и изчисляване на пенсии. Тази информация може да се използва и за други осигурителни рискове.

Предстои разширяване на електронния архив с историческата информация от разплащателните ведомости и документите за осигурителен стаж на всички предприятия, обхващащи периодите на осигуряване на лицата в активна трудова заетост за периода преди 1997 г.

Обединената информация от трите регистъра ще позволи предварителното информиране на лицата за действителния момент на достигането на осигурителни права и автоматизиране процеса по изчисляване на обезщетения, без необходимост от предоставяне на документи.

В сайта на НОИ е публикувана информация за всички осигурители, прекратили своята дейност и чиито документи са приети в архивохранилищата на НОИ, съдържаща наименованието на осигурителя, адрес, населено място, както и териториалното поделение на НОИ, в което е приет архива.